THE HEBREW JOURNAL

דער אידישער זשורנאל

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario

PUBLISHED BY

CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD.

251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967

Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS

Single Copy — 3 cents

Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O, Toronto Ont. January 22nd 1913

דיסקוסיעס - אבער נאר אויף פאפיר

יעדעס יאהר ווען עס דארף פארקומען דער יעהרליכער מיטינג פון דעם „אמעריקען דזשואיש קאמיטע" הייבט זיך אויף אין דער אידישער פרעסע די אלט־נייע פראגע וועגען דעם, אז די קאמיטע דארף רעארגאניזירט ווערען אויף דעמאקראטישע יסודות, און פארשטעהט זיך, אז ווען היינטיגען זונטאג האט וויעדער געדארפט פארקומען דער 19־טער יעהרליכער מיטינג, איז ווידער די וועלט דיסקוסיע פארגעקומען.

דעמאקראטיזירען די קאמיטע, זיכער קען קיינער ניט האבען געגען מעהר דעמאקראטיע, אבער צי וועט עס דען באמת בייטען די לאגען, ניט נאר אויפ'ן פאפיר נאר טאקע אין דער ווירקליכקייט.

אט האבען מיר א מין דעמאקראטישען קאמיטעט, דעם אמעריקאנער אידישען קאנגרעס, איז עס א ווירקזאמע און לעבעדיגע ארגאניזאציע. רעדט מען דאך שוין לאנג וועגען דעם. אז פונקט ווי די „אמעריקען דזשואיש קאמיטע" איז א לואי מארשאל ארגאניזאציע, אזוי איז דער אמעריקאנער אידישער קאנגרעס א סטיפען ווייז ארגאניזאציע.

פיעלייכט איז עס א זיין, אבער עס ליעגט אין דעם אויך א בר טערער אמת. דא ווי דארט שפיעלט די אידישע דעמאקראטיע א גאנץ קליינע ראליע. מעהר ניט ווי אין פלאץ ווערען די דראטען פון דער פאליטיק געצויגען פון איין עלעמענט פיהרער און דא פון א צווייטער.

דעמאקראטיזירען די קאמיטע, וואלט נאר געמיינט צוויי ארגאניזאציעס פונ'ם זעלבען מין.

פארשטעהט זיך אז מיר נעהען ניט פארטיידיגען די אומדעמאקראטישקייט פון דער אט. דזשויש קא. אבער וואס מיר ווילען יא אנצייגען איז די שטענדיגע אומזיסטע דיסקוסיע וועגען דער זאך.

א דיסקוסיע וואס האט ניט קיין ווירקונג אויפ'ן לעבען — איז בלייבט בלויז אויפ'ן פאפיר.

אין די וועגען פון דער אלטער צארישער רוסלאנד

זייט די צייטונגען האבען אנגעהויבען מיטצוטיילען וועגען דעם אטענטאט אויף מוסאליני'ן, וועלכעס איז פארגעקומען, אדער בעסער האט געזאלט פארקומען, לעצטע וואך. ברענגען די צייטונגען יעדען טאג אלץ נייע ידיעות וועגען דעם. וואס עס קומט פאר אין איטאליען, און לויט די לעצטע קייבעל־טעלעגראמען פון הוים, זאל די פאליציי האבען ענטדעקט א גרויסע פארשווערונג. וואס האט באצעלעקט אומצאהליגע דעם פאשיסטישען רעזשים, אין די טוער פון דער באוועגונג זאלען האבען זיין צושפרייט איבער'ן גאנצען לאנד.

לייענט מען די לאנגע בריכטען וועגען דעם, ווי אזוי עס ווערט דערצעהלט וועגען דער פארשווערונג, וועגען דאס געפונענע געזעהר א. ד. ג. דאן שווימען אויף די בילדער פון דער אלטער רוסלאנד, וואו צוזאמען מיט דער רעוואלוציאנערער בוואליע אין טעראר, איז אויך שטארק געווען צונויפגעמישט די פראזאקאציע. דאס האט די צארישע שע פאליציי האט אליין צוגעגרייט אין ארויסגערופען, כדי נאך שטארקער צו קענען באפעסטיגען די צארישע הערשאפט.

זיכער האט מוסאליני א גרויסע געגנערשאפט אין איטאליען. זיכער האט איטאליען גענוג פרייהייטס־עלעמענטען, וועלכע ווילען פון זיך ארונטערוואַרפען דעם פאשיסטישען רעזשים, אבער עס איז אויך דא אין דעם גענוג פראוואקאציע. דורך געלכען מוסאליני'ס מעתרים, פונקט ווי דעם צאר'ס אלטע דעגנער, זוכען נאך מעהר פון פארשטארקען די פאשיסטישע ממשלה.

איטאליען נעהט יעצט אין דעם וועג פון דער אלטער רוסלאנד — נאך אמאהל האט קחלת געזונגען, „אז עס איז ניטא קיין נייעס אונטער דער זון".

פראנקרייכ'ס נייער קורס איז סיריען

אריסטיד בריאן, פראנקרייכ'ס אויסערען מיניסטער, האט אנ־הויב וואך מיטגעטיילט, אז פראנקרייך האט באשלאסען צו געבען סיריען מעהר אויטאנאמיע אין די גרענעצען פונ'ם מאנדאט, וואס זי האט איבער'ן לאנד.

געגנראל סארעיל, וועלכער האט פאראורזאכט אזא בלוטיגע קא־פיטעל אין דער געשיכטע פון דמשק, איז צוריקגערופען געווארען, דער נייער פראנצויזישער קובערנאטאר דע זשאוענעל וועט האבען די אויפ־גאבע צו שאפען בעסערע באציהונגען. און יעצט אויך די באקאנטמא־כונג וועגען אויטאנאמיע — אבער ווארום האט מען מיט דעם אלעמען געמוזט אפווארטען אויף נאבדעם. ווי דמשק איז חרוב געווארען. ווארום האט מען זיך פריהער ניט געקענט ארומזעהן וועגען דער לאגע?

וויפיעל מענשליכע ליידען עס וואלטען געקענט פארשפארט ווער־דען ווען הערשער וואלטען מעהר געטראכט וועגען די, וועמען זיי באה־הערשען.

* * *

אין אמעריקע האט מען געפייערט די אכט יעהריגע פייערונג פון דער רוסישער רעוואלוציע — אבער נאר צווישען דער „אידיש־גראנטישער באפעלקערונג.

פאר'ן קאמוניסטישען אינטערנאציאנאל וועט עס אבער הייסען, אז אמעריקע האט עס געפייערט טאסענייייז.

* * *

ריטשארד קלעכין, אן אמעריקאנער עקספערט, האט אין פאריז גענומען „מואוויז" בילדער פון דער זון און פון דער לבנה.

באלד, באלד, און פון די „מואוויס" וועט זיך קיין זאך ניט קענען אויסהיטען.

* * *

וועגען אלץ מעהר פעלשינגען דערווייסט מען זיך אין דעם שטיי־גער פראצעס.

פיילען וועט באלד פארשטעלען מיט זיך איין גרויסע פעלשונג.

גראבסקים ערקלעהרונג צו „איטא" רופט דיסקוסיעס

פון מ. בן יעקב.

די דערקלעהרונג וואס דער פוילישער מיניסטער פרעזידענט הער סטאניסלאוו גראבסקי האט געמאכט אין זיין אינטערוויו מיט דעם פארטרעטער פון דער „איי־דישער טעלעגראפען אגענטור", האט ארויסגערופען א פארשטענדליכע אויפ־רייסלונג אין די אידיש פאליטישע און געזעלשאפטליכע קרייזען. נאך דעם ווי די אידישע רעפרעזענטאנטן האט אנגענומען די באקאנטע רעזאלוציע וועגען איבער־נעהן אין אפאזיציע צו דער רעגיערונג, וועגען וואס די אידישע עפענטליכע מיי־נונג אין איירא און אמעריקא איז בע־זאגט געווארען דורך „איטא" טעלעגראַ־מען, האט דער שרייבער פון די דאזיגע צוילען געפונען פאר נויטיג הערען וואס זאגט דער ראש פון דער רעגיערונג צו דער רעזאלוציע פון דער „אלא". די דא־זיגע רעזאלוציע איז, ווי באקאנט, געווען שארף סיי אין פארם און סיי אין אינ־האלט.

די קאלא מיטגלידער האבען איינ־שטימיג פעסטגעשטעלט, אז די רעגיע־רונג האט ניט בלויז ניט דערפילט די התחייבותן פון דער פארשטענדיגונג גו־אדבא, איינגעפיהרט נייע באגרענצונגען געגען דער אידישער באפעלקערונג. „איף דעם עקאנאמישען געביט, ווערט ווייטער געזאגט אין דער רעזאלוציע, „פיהרט די רעגיערונג ווייטער איהר אויסראטונג פאליטיק לגבי די אידישע מאסען. אויף א באזונדערס שארפען אופן ווערט ווייטער געפיהרט א קאמף מיט די אידען אויפ'ן פולסווילען געביט, הויפטזעכליך דורך אנווענדען א פארשארפטע פראצענט נאר־מא בנגע אידישע יונגע לייט, וואס ווילען אנקומען אין די הויף־שילען." די רעזאָ־לוציע שליסט זיך מיט אן ערקלעהרונג, אז די קאלא האט מעהר ניט קיין צו־טריי צו דער רעגיערונג און נעהט איבער־צו אן אפאזיציע.

אויף דער פראגע פון „איטא" פאר־שטעהער, ווי באציהט זיך די רעגיערונג צו די פארוואורפען פון דער אידישער קא־לא, האט דער פרעמיער דערקלערט: אז די ידיעות וועגען נומערוס קלאזוס (פראצענטס נארמא) זיינען איבערטריבען. וואס שייך דער צווייטער פראגע פון „איטא" פארטרעטער צו דער באשלוס פון דער קאלא איבערצוגעהן אין אפא־זיציע צו דער רעגיערונג, וועט האבען אן איינפלוס אויפ'ן ווייטערן דורך דער רעגיערונג די פאסטולאטען וואס דרינגען ארויס פון דער פארשטענדיגונג, צווישען דער אידישער קאלא און דער רעגיערונג? די תשובה וואס דער פרעמיער האט גע־געבען אויף דער דאזיגער פראגע איז גע־ווען ווהר און ווהר א בא־אמטפריסטישע און עס איז ניט קיין וואונדער וואס דאס האט ארויסגערופען אן אויפרודערונג אין דער אידישער געזעלשאפט. פרעמיער גראבסקי האט נעמליך דערקלעהרט, אז די פארשטענדיגונג אלס אזעלכע האט די רעגיערונג קיינמאל ניט געשלאסען מיט דער אידישער קאלא . . . וואס אין שייך וויעדער די אויספיהרונגען פון די פאסטי־אטען וואס שווימען ארום פון דעם גנטפער, וואס ער, דער פרעמיער האט געגעבען אויף דעם דערקלארציע מצד דער קאלא, וועלען די דאזיגע פאסטולאטען ווייטער אויסגעפיהרט ווערען, ניט אפ־הענגיג דערפון ווי עס איז די שטעלונג פון דער קאלא צו דער רעגיערונג. די רעגיע־רונג פארלאנגט פון דער אידישער באַ־עלקערונג בלויז א לואיאלע באציהונג צו דער מלוכה און אוחרע הצטרבותן.

„אונגארא" — לא היה ולא נברא!

אונטער דעם אנגענעבענעם קעפעל אין אפערדרוקט אין וואשאוועער „מא־מענט" א פעליעטאן, וואו עס ווערט גע־זאגט:

„דאס וואס דער פרעמיער גראבסקי האט זיך ארויסגעזאגט פארן איטא קא־רעספאנדענט מכח דער „אונגארא", פארר־שטענדיגונג בלע"ז — איז שוין געגוג פארשטענדליך און לאזט ניט איבער קיין שום ארט פאר פירושים.

די „אונגארא" איז לא היה ולא אברא. עס איז נאר אזא משל געווען. אט אזוי איז דער פראסטער פשט. און אייב איהר האט נאך ניט אויסגעבייטעלט דעם „א־גארא" חלום יום טוב ביי דעם כהנים דוכן זאט איהם איטא גראבסקי פותר געווען: „א גוטען חלום האט איהר געזעהן!"

און ווייטער: „די אונגארא איז גע־שטארבען, זי האט געהאט א גרינגען טויט. אויסגעגאנגען „בשיקה" מיט א קושעג־דיג וואָרט פונ'ם פרעמיער . . . און באַ־גראבען, פארשיט און שטעלט נאך איהר א ליכטעל . . .

„יעדער זעהט אזוי לויט די בריילען וואס ער טראגט. און מיר קריכט אלץ אין קאפ יענער פאלסקווייץ מיט'ן געליהענעם טעפעל וואס אייגער קומט צוריק אפענער מען ביי זיין שכן. דער שכן ענטפערט: ערשטענס, האב איך ביי אייך געבארגט א צובראכענע טעפעל, צווייטענס האב איך דאס צובראכענע טעפעל שוין לאנג אפ־געגעבען אין, דריטענס, האב איך ביי אייך נאר קיין טעפעל קיינמאל ניט געלאהען!

„וואָרום ניט צאָהלען אונטערגע־שריבענע וועקסלען — איז א מכת מדינה. סיי ווי „אונגארא" לא היה ולא נברא . . ."

דער „היינט" נעהמט די זאך ערנס־טער. אבער אויך דעם „היינט" שרייב־בער פעהלט ניט קיין הומאר. אט לייענען מיר אין אן ארטיקעל אונטערען קעפעל:

„עורבא פרה"

„האבען מיר, הייסט, די לעצטע עט־ליכע הדשים געלעבט אין א מיאוס'ען טעות וועגען עפעס א צושאנד געקומען נער פוילישע־אידישער פארשטענדיגונג, וועגען א נייער ערא, וועגען אלערליי הנחות, וועגען דער זעלערעל פון הי־מעל, און דא לאזט זיך נאר אויס אן עורבא פרה, א געבטיגער טאג, א יריד אויפ'ן הי־מעל. עס איז נאר קיינמאל קיין פאר־שטענדיגונג ניט געווען.

„אט אזוי דערקלעהרט אונזער פרע מיער בכבודו ובעצמו הער גראבסקי. אויי־נענטליך וואלט מען איצט געדארפט הער־גראבסקין פרעגען: אויב קיין אידיש־פוילישע פארשטענדיגונג איז ניט געווען, וואו אזש צוויי פון די פארענטוואָרטליכע מי־ניסטארען האבען זיך דאס ערזאם אנ־גאשירט?

„נאר כלעבען עס איז שוין א סכנה צו פרעגען. לאמיר בעסער איהם ניט ציהען פאר דער צונג. מיר קאנען נאך חלילה, איבערלעבען נייע ענטוישונג!

„איינס מעגען מיר שוין אבער איצט פעסטשטעלען: פון דעם וואס איז ניט געווען האט גענאסען אדער יעדענפאלס געפרובירט ענייסען דוקא יענער צד, וועלכער האט מיט נאאיוטיעט ניט געווינדיגט אן פון וועלכען עס קומט איצט די אינ־טארעטעע דערקלעהרונג. אז די פאר־שטענדיגונג איז געווען ניט מעהר ווי אן איינרייהעניש. מען האט די ניט געשע־הענע פארשטענדיגונג אויסגענוצט וואו עס האט זיך נאר געלאזט, מען האט עס גענומען אויפ'ן קאנגרעס פון די פריינד פון פעלקער לעיג, מען האט עס מיט דער ברייטער האנט גטאן אין אמעריקא. די אפיציעלע טעלעגראפען אגענטור, האט ניט געזאגט אלעמעהר קיין ווערטער כדי צו באריכטען וועגען איהר דערייסער וועלט. מיט איין וואָרט, עס איז אנגעגאנ־גען א טיכטיגע לאבאראטאריש ארבייט צו שאפען א יש מאין.

„אין מיר זענען געבליבען ביי די צוועלף צוגעזאגטע „הנחות", מיט א נייעס צוגעזאגטען נומערוס קלאזוס, און ביי דער צוכראכענער פארעטע פון דער פארשטענדיגונג!"

די פוילישע־אידישע לעמבערגער „כווי־לא" באטראכט שוין די תשובה פון פרע־מיער צום איטא קארעספאנדענט נאר אין אן ערנסטען טאן. דער מחבר פון ארטי־קעל: „איטאנאמיע אין אונדערגעט, צו אונדערגעט פון איטאנאמיע" שרייבט צווי־שען אנדערעס.

„איטאנאמיע פון ווילקיר אדער ווילקיר פון איטאנאמיע! שוין א געווי־סע צייט אז מיר הערן זעהר פיעל ריי־דען וועגען דער איטאנאמיע פון אינד־ווערזיטעטען אין צוזאמענהאנג מיט'ן ענין פון נומערוס קלאזוס. אין לעצטענס אזוי דא דער פרעמיער גראבסקי דער קלעהרט אין אן אינטערוויו מיט'ן „איטא" קארעספאנדענט, אז די רעגיערונג איז ניט בכיכלל אדויסצוטרעטען געגען דער אויי־טאנאמיע פון די הויכשולען.

„שוין ניט איינמאל האב איך גע־האט די געלעגענהייט צו באמערקען אז דער ווירידישער פרינציפ שטעהט אלעמאל אין אונזער עפענטליכען לעבען אויפ'ן לעצטען פלאץ. דאס איז אבער דער ערשטער פאל ווען די העכסטע רעגירונ־דע פערזאן נאכ'ן מלוכה פרעזידענט זאל זיך דערלויבען צו געבען אזא מין דער־קלעהרונג, וועלכע האט נארנים צו טון מיט'ן ווירידישען צוישטאנד פון אנגעגעבע־נעם ענין. דערייבער איז נויטיג צו באַ־האנדלען די ווירידישע זייט פון אויטונאָ־מיעטס־אויטאנאמיע אין שייכות מיט דער פראצענט נארמא ביים אנגענומען סטור דענטען. די אויטאנאמיע פון די אונזיווער־זיטעטען שטיצט זיך אויף א געזעץ וועגען אקאדעמישע שולען. לויט די דאזיגע גע־זעצען קומט פאר דאס אנגענומען די סטור דענטען אין די הויכשולען לויט גענוגע און פאראויס באשטימטע פארשריפטען וואס שטיצען זיך אויף די אלגעמיינע פרינציפען פון דער מלוכה אדמיניסטרא־ציע. די העכסטע אינסטאנץ אין די ענינים אין דאס בילדונגס מיניסטעריום. דער דעקאן פיהרט דורך די אקאדעמישע אר־בעט די איינשרייבונגען פון די נייע סטור דענטען און ער איז אויך די קאמפעטענטע מאכט וועלכע פיהרט דורך טעכניש די אינטא־פאראצע פון די סטודענטען אין דער הויך שולע.

פאר יעדען יורעסט איז דאריבער קלאהר, דאס די אקאדעמישע מאכט אר־גאנען, וועלכע זיינען באגרענעצט דורך א ספעציעלער פארארדנונג פון מיניסטער בנגע דעם באשטימען די צאהל פון די סטודענטען, האט נאך אין א קלענערער מאס ניט דאס רעכט אויסשליסליך צו דיר־פאנירען אין אזעלכע פראגען, ווי אויף דורכפיהרען די סערטיפיקאציע פון סטודענ־טען, בשעה יענע ענטשפרעכען אין אנגע־מיין די באדרינגונגען וועלכע זענען פאר־גענומען אין נעגעיע פון די הייבשולען.

און אפילו ווען עס וואלט געווען אנ־דערש, ווען די אקאדעמישע מאכט אונא־נען וואלטען נעהמען דאס אויסשליסליכע רעכט צו דעציידירען אין די אויבענדערי־מאהנטע ענינים, ניט אנפרעגענדיג זיך ביים מיניסטעריום שטעהט ער אבער אין א סתירה צו דער קאנסטיטוציע, וועלכע פארפליכטעט יעדען בירגער שוין ניט ריידענדיג וועגען די העכערע מאכט אר־גאנען, וואס זיי דארפען דאך שטעהן שטעהן אויף דער וואך פון אפהיטען די קאנסטיטוציע. עס האנדעלט זיך דא וועגען עטוויי ארטיקלען פון דער קאנסטיטו־ציע. ארטיקעל 96 און ארטיקעל 111, וועלכע לויטען אז קיין שום בריגאד, אהן אונטערשיעד פון רעליגיע און נאציאנא־ליטעט קאן ניט באגרענעצט ווערען אין זיינע רעכט. די אויטאנאמיע פון די אונ־ווערזיטעטען קאן אין קיין פאל ניט שטעהן אין א סתירה צו דער קאנסטיטו־טויציע, ווייל קיין שום אויטאנאמיע טאר ניט פיהרען צו א ווילקיר און קיין שום רעגיערונג טאר ניט טאלערירען דאס עובר זיין אויף די וויכטיגסטע פרינציפען פון דער קאסטיטוציע. אזא ווילקיר איז גורם קודם כל א דעסטרוקציע און אנארכיע פון עפענטליכען לעבען. ער גראבט אונטער די גרונדלאגען פון הערשענדען רעכט און דערמיט אויף פון דער מלוכה עקזיס־טענץ. און דאריבער שטעהט די פראגע אין איהר גאנצער שארפקייט: „די אויי־טאָנאמיע ??"

(איטא).

די נייע טאראנטאר תלמוד תורה

פון א. שובין

שנעל ווי א בליץ האט זיך פאר־נאנדער געטראגען איבערן שטאדט, די פרעהליכע בשורה אויף וועלכע די טאראנ־טאר אידען האבען יאהרען לאנג מיט נעדולד געוואַרט, אז מען פארשרייבט שוין קינדער וועלכע ווילען אנקומען לערנען אין דער נייער תלמוד תורה.

פון אלע געגענדען פון שטאדט, האָ־בען גענומען שטראמען הונדערטער פאַ־טערס און מוטערס מיט זייערע קינדער צו דער תלמוד תורה.

א שעהנע בילד, א הערליכע בילד, אזא פיעל־פארבינע בילד וואס דער וואס האט זי נאָר איינמאל געזעהן, וועט־ער שוין דאס קיינמאל אויף זיין לעבען ניט פארגעסען.

איהר זעהט ווי עס שטעלען זיך אפ נעבען דער תלמוד תורה, שעהנע אויטאָ־מאביליס אין עס געהען פון זיי ארויס עלטערען מיט קינדער וועלכע איהר איבער־צייגט זיך באלד, אז דאס איז פון די רייכסטע פאמיליעס אין טאראנטא, וועל־כע האבען געבראכט זייערע קינדער אין דעם אויסערגעוועהנליך שעהנעם פלאץ, צו גענייסען דא פון דעם זיסען קוואל פון אידישע בילדונג, אין דא זעהט איהר באלד ווי נאָך דעם גלייך קומט אָן אן ארימע מוטער אן אלמנה מיט איהרע עטליכע קינדער אויף טאקע מיט דעם זעלבען צוועק.

עס מישען זיך אויס צוזאמען רייכע און ארימע, ארטאדאקסען און פריידענ־קער, פוילישע אידען, גאליציאנער, און ליטווישע אידען, פון דאקטוירים און לאיערס צוזאמען מיט די קינדער פון ארי־מע ארבייטער און יתומים. אלע קומען צוזאמען פון אומעטום און אלע גלייך זע־נען מיט איין געדאנק און מיט איין פאר־לאנג צו קריגען אידישע בילדונג.

יעדער פון די געקומענע האט גע־פיהלט אז מיט דער ערעפענונג פון דער נייער תלמוד תורה, הויבט זיך אָן א נייע עפאָכע אין דעם לעבען פון דאָ־טאראנטאר אידענטום, עס האט אויפגע־שיינען דער ליכטיגער מארגענשטערן אויף דעם הימעל דעם אידישען חנוך.

די נייע תלמוד תורה! וויפיעל טרייסט און האפנונג ניבען די עטליכע ווערטער אין די הערצער פון יענע טאָ־ראנטאר אידען, וועלכע זענען ניט געווען בלינד צו זעהן דעם תהו ובהו וואס הערשט אין דעם חנוך פון די טאראנטאר אידישע קינדער, ווי זיי ווערען פארטרונגען אין א תהום פון עס האדצות פון פיסטפייס, פון הייזקייט. ווי די עלטערען זייערע רעבע־נען זיך איבערלעקאָ וועלן ער קען זיך באריהמען צו א בר מצוה אז זיין זוהן זאָגט עבדי נאָגט פיין, און דעם מפטיר מיט וועלכען ער איז געווען מעזבר א גע־ווסע צאהל מאָנאטען און האט איהם אפ־געהאקט נאָך די גרויסע חבלי לידה פון דעם לעהרער איז ביי איהם אראָפּ גלאט „ווי אויף פיטיר".

און דאס איז דאך נאָך גוט אויב ער קען באמשט צום ווענינסטענס אפהאוונען, „זאָגען עברי נאָגט פיין", אבער וויפיעל הונדערטער און אפשר טויזענטער אידי־שע קינדער וועלכע זענען שוין נאָר טאקע ערב בר מצוה, און זיי ווייסען נאָך ניט אפילו דעם אידישען אלף בית, ווי מען קען זיך איבערצייגען אין דעם פון די קינ־דער וואס קומען אָן אין תלמוד תורה.

דער ערשטער וועלכער האט דערזעהן די סכנה וועלכע עס שטעהט פאר דעם קר־מענדען אידישען דור, איז געווען אונזער באַליעבטער רב רבי נאָרדאָן, וועמענס נאָ־מען עס וועט פארשריבען ווערען מיט גאָלדענע ווערטער אין דער געשיכטע פון דעם טאראנטאר אידישען חנוך, און אזוי ווי אמאָל האט געטאן דער תנא ר' יוחנן, ווען ער האט דערזעהען אז דער יודענטום האלט ביים אונטערגעהן, האט ער באַ־שלאָסען צו גרינדען כאָטש דערווייל א קליינעס וויינקעל מיט דעם נאָמען יבנה, זעהענדיג פאראויס. אז דיעזער קליינער ווינקעל וועט זיך מיט דער צייט פארגאנ־דערוואַקסען און וועט פארשפרייטען ליכט אין בילדונג אין די ערטער וואו די אידען וועלען ווערען צושפרייט. דורך זייערע יעצטיגע שונאים, אזוי האט טאקע יעצט דער אויבענדערמאהנטער רב אויך גע־טון.

די ערשטע זאך האט ער גענומען גרר פירען ארום זיך די בעסערע קינדער וועל־כע זענען שוין אריבערגעפאהרען. די סטאנציע „עברי" און מען קען שוין פאהרען מיט זיי וויייטער, און וועלכע שטע־נען מיט איין גדאנק אן מיט איין פאר־לאנג צו קריגען אידישע בילדונג.

יעדער איד וואס נעהט אריין אין תלמוד תורה, וועט ניט דורכלאזען די גע־לעגענהייט צו באזוכען דיעזען קלאס, פון וועלכען יעדע אידישע הארץ פילט זיך אן מיט פיעל פארגעניגען, זעהענדיג ווי מעהר פון פיצעיג קינדער לערנען תנ"ך, גמרא, און אלץ אין העברעאיש מיט זעהר א פע־הינען לעהרער, וועלכער ערקלערט זיי יע־דער זאך אין א פליסיגען העברעאיש.

אונזער ווירדיגער רב רבי נאָרדאָן האט אבער נאָכ'ן גוט געוואוסט, אז זיין פעס־טער באשלוס אויסצוטרייבען די עס־ווערטע פון די טאראנטאר קינדער וועט זיך איהם קיינמאל ניט איינגעבען וואס פאר א מיטלען ער זאָל נאָר ניט געהאָלען. אויב דער אידישער חכוך וועט אזוי אָ־נעהן אין אזא טרויעריגער פארמע ווי ער איז אנגענאמען ביי יעצט, אין ביי די וועלכע באדינגונגען און האט זיך אריינ־געוואָרפען מיט זיין גאנצע נשמה דורך טאָ. אין נאכט צו שטודירען די פראָבלע־מע פון די אידישע קינדער ערציהונג אין טאראנטא, און איז געקומען צו א פעס־טער איבערצייגונג, אז נאָר די ערשטע זאך איז ווען מען וויל אויפשטעלען דעם אי־דישען חנוך פון טאראנטא אויף א געזונ־טען פונדאמענט, מוז מען האבען פאר דעם צוועק א פאסיגע בילדונג, אזא בילד־דונג וואס זאָל זיך קענען פארמעסטען אין נרויסקייט און שעהנקייט מיט אן ענגלי־שער פאבליק סקול, אזוי אז דאס קינד זאָל האבען דאָרטען די זעלבע באקוועמ־ליכקייטען וואס אין א פאבליק סקול, כמילא וועט ער האבען דעם זעלבען רעס־פעקט דאָרטען אויף זיך ווי אין דער ענגלישער סקול.

נאכדעם ווען די פראגע פון בילדונג וועט שוין פארענטפערט ווערען, דאַרף מען מאכען א רעוואָלוציע אין דעם נאנצען סיסטעם פון דעם יעצטיגען חנוך, ווייל דער גאנצער סיסטעם וועלכער איז אנגע־נאָגען ביז יעצט אין דעם חנוך פון די טאראנטאר קינדער, סיי אין די חדרים און סיי אין די תלמוד תורות איז געווען א ציפוליטער, אן אלטמאדישער, וואס עס איז נאָרנטיש צוגעפאסט צו די אמעריקא־נער קינדער, און כאָטש די לעהרער אליין אין די תלמוד תורות און אין פיעלע חדרים זיינען געווען ספעציאליסטען אין זייער ארבייס, און האבען נאָגען גוט גע־וואוסט די ריכטיגקייט, אז די סיסטעם ביין אומגעביטען ווערען, איז עס אבער געווען אוממעגליך איבער פיעלע אורזאַ־כען.

אין דאמאלס האט דער "רב פון דער איזיערנער געדאלי" ווי פיעלע רופען רבי נאָרדאָן אנגעהויבען צו פאנטאזיירען אזא זאך, וואס קיינער האט דאמאלסט ניט געגלויבט, און אפילו דער רב אליין האט אויף שטארק געצווייפעלט צו וועט וואס עס איז ארויס פון די גרעניצען פון דער פאנטאזיע און ווערען א ווירק־ליכקייט אין דאס איז אז טאראנטא דארף האבען א תלמוד תורה פון א צוויי הונ־דערט טויזענט דאָלאר.

אין דער זעלבער צייט טאקע האבען אונזערע שטאדטישע כלל טוער, די יעניגע וועלכע זיינען די ערשטע צו געבען געלט אויף אלע שטאדטיגע קהלשע זאכען און צוזאמען מיט זייער געלט זשאלעווען זיי טאקע אויף ניט זייער צייט אפצוגעבען לטובת הכלל, איינגעזעהען אין דער נוי־טיגקייט פון א גרויסער שעהנער תלמוד תורה פאר אזא קהלה ווי טאראנטא איז, און נאָך זיעבען יאָהר שווערע ארבייט און פיעל שטערונגען, האבען דאָך די טאראנ־טאר "עוסקים בצרכי צבור באמונה" צוואמען מיט אונזער ווירדיגען רב רבי נאָרדאָן, וועלכער האט כמעט ניט פאר־פעהלט אין איין דרשה די נאָכצע זיבען יאָהר צו דערלאָהנען די טאראנטאר אידע־ווייערע פליכטען, צו העלפען אויפבויען דעם קליינעם בית המקדש אויף בראזוויק, באוויזען קיין דער היף פון אלע טאראנ־טאר אידען אויפצובויען די גרויסע שעה־נע, פראכטפאלע תלמוד תורה מיט וועלכ־ע דער טאראנטאר אידענטום מעג זיך באריהמען יעצט.

די פיהרער פון דער תלמוד תורה האבען געבראכט אלס פרונפאל און פע־דאגאג מר. כ. א. עמנואל, א מענש אין די מיטעלע יאָהרען, וועלכער איז א בקי בתלמוד און אין דער העברעאישער ליטע־ראטור, אן ערשט קלאסיגער העברעער, און דיסציפלינאר, בעזיצט פאלקאָם די ענגלי־שע שפראך, אן ערשט קלאסיגער פעדאַ־גאג, וועלכער האט גענומען די ארבייט צו אויועקשטעלען די תלמוד תורה אויף דער העכסטער שטופע פון א אידישען בילד־דונגס אנשטאלט.

און די ארבייט פראגרעסירט פון טאג צו טאג.

די הויפט שפראך אין העברעאיש אויף וועלכער עס ווערט געלערענט כמעט אין אלע פלאכען דאס הארץ פון גרויס פאר־גענינגען, זעהענדיג ווי שעהן און פראכט־פאל יעדער זאך איז דארטען, און דעם יראת הכבוד וואס יעדער פיהלט ביי זיך ווען ער נעהט אריין אהינצו, און ניט ווי־לעדיג פיהלט ער עפעס ווי איינער אנט־אויהס אין הארצען יעקב אבינו'ס ווער־טער "אכן יש ה' במקום הזה", דאס איז טאקע איצט דער ריכטיגער נעטליכער אָרט וואו א יעדער אידישע קינדער וועלען באַ־קומען אן עכט אידישע עריציהונג.

אריינגעלעגטע אספירין אנערקענט אלס זיכער

נעהמט אהן מורא אזוי ווי עס ווערט דערצעהלט אין "באייער" פעקעל

Does not affect the Heart

סיידען איהר זעהט דעם "באייער קרייץ" אויפ'ן פעקעל אדער אויף די טאבלעטס, קריגט איהר ניט די אריגינע־לע באייער טאבלעטען פון אספירין וואס אין אנערקענט אלס זיכער פון מיליאנען מענשען און וואס דאקטוירים פארשריי־בען איבער פיהל און צוואנציג יאהר פאר

קאָלדס קאָפּ־וועהטאג
נעוראלגיע לאמבעגאָ
צאהן־וועהטאג רומאטיזם
גיוראלדזשיע שמערץ, שמערץ

יעדער ניט צובראכענער "באייער" פעקעל אויפ'ן פעקעל אדער אויף די טאבלעטס, קריגט איהר ניט די אריגינע־לע באייער טאבלעטען פון אספירין וואס אין אנערקענט אלס זיכער פון מיליאנען מענשען און וואס דאקטוירים פארשריי־בען איבער פיהל און צוואנציג יאהר פאר שמערץ.

שי
איי
שיפס
און
חפ
שיפס

inion Ticket Office
3 QUEEN ST. W.

(לעבען קווין און יאר
אפיציעלער פארשטעהער
שיפס־ליניען. — דירעקטע
דונגען מיט רוסלאנד און
סיטיזען - פייפערס אפל
דאָקומענטען, אלערליי א
סון בעסטע טאריף קאמפא
טע און 2־טע מארטגיידזש
קומט אדער רופט מיך
טעלעפאָן עדלייד 71
אפען ביז 9 אוונ